

УДК 371.134:351.84(430)

В. С. Максимчук,
доцент

ЯКІСНІ ЗМІНИ В ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ФРН (1960-2002)

Розглядаються політика і реформи в галузі професійної освіти у ФРН протягом 1960—2002 рр., аналізується розвиток професійної педагогіки, досліджується тісний зв'язок професійної освітньої політики з політикою у галузі освіти.

Ключові слова: політика, реформи, професійна освіта, науковий і освітянський простір.

Німеччина в усі часи приділяла багато уваги навчанню і вихованню свого народу, вона зробила вагомий внесок у розвиток професійної педагогіки, а також у розбудову загальноєвропейської наукового й освітнього простору. Використання прогресивних ідей, німецького досвіду є винятково актуальним завданням у світлі перспектив інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір.

Актуальність статті полягає у тому, що особливий інтерес для нас становлять реформи і політика в галузі професійної освіти ФРН у період 1960—2002 рр. Дослідженням цих питань займалися відомі німецькі вчені Й. Мюнх, Р. Радац, А. Шелтон та ін. [1—3]. Особливої уваги заслуговують їхні наукові погляд на поняття та завдання освітньої політики, а також висновки про тісне переплетення професійної освітньої політики з економікою, соціальною сферою і, звичайно, з політикою в галузі освіти.

Андреас Шелтон, зокрема, наголошує на тому, що розвиток професійної педагогіки тісно пов'язаний з політикою та реформами в галузі професійної освіти, а освітня політика (Bildungspolitik) — це конкретні дії, спрямовані на організацію процесів виховання й освіти в інтересах суспільства [3, с. 117].

Завдання освітньої політики:

— визначення цілей, змісту та структури процесів виховання і навчання;

— встановлення планової величини виховних і освітніх установ, а також організація експериментів стосовно реорганізації та модернізації системи освіти в ході освітніх реформ.

Політика у галузі професійної освіти спрямована на організацію процесів професійного виховання і навчання. Йдеться про організацію освітніх процесів у допрофесійній, а також професійній освіті та в професійній перепідготовці кадрів.

Інтереси професійної освітньої політика тісно переплітаються з іншими, особливо з економічною політикою держави, із соціальною і, звичайно, з освітньою політикою (рисі).

Економічна і соціальна політики (Wirtschafts- und Sozialpolitik) визначає поведінку на ринку праці. Політика ринку праці разом з освітньою політикою активно впливає на стан професійної освіти.



Рис. 1 — Зв'язки політики професійної освіти

Варто брати до уваги й те, що до компетенції федерації належить навчання на підприємствах, а до компетенції земель — професійні школи. Соціальні партнери, тобто організації роботодавців і профспілки, безпосередньо зацікавлені у професійній освіті.

Основна проблема у політиці професійної освіти — це узгодження інтересів систем професійної освіти і зайнятості населення. Мова йде про збіжність інтересів (Korrelation) або про їх незбіжність (Entkorrelation) (рис. 2).



Рис. 2 — Суперечності між системами професійної освіти і зайнятості

Коли інтереси збігаються, система професійної освіти і структурно, і за змістом адаптується до системи зайнятості.

«Структурно» — означає, що система професійної освіти таким чином передбачає побудову процесів навчання і виховання та надання професійних кваліфікацій, як того вимагає система зайнятості.

«За змістом» — означає, що навчальні плани, концепції будуються згідно з вимогами системи зайнятості.

Коли інтереси не збігаються, йдеться про те, що система зайнятості населення пристосовується до системи професійної освіти.

Освіта приймається як автономна категорія [3, с 119].

**Вузлові моменти в політиці
і реформах професійної освіти ФРН 1960–2002 рр.
(короткий огляд)**

1960–1968	Організація системної політики професійної освіти (Entfaltung einer systematischen Berufsbildungspolitik)
1964	Відгук Німецького комітету з виховання та освіти про професійну освітню та шкільну системи
	Г. Піхт: Німецька освітня катастрофа
1965	Р. Дагрендорф: Освіта — право громадян
1968	Прорив (Aufbruch)
1968/1969	Спеціальна повна середня школа / Спеціальна вища школа
	Ступенева освіта
	Блоковий метод навчання
1969	Німецька освітня рада: рекомендації для поліпшення підготовки учнів (на виробництві)
	Закон про професійну освіту (BBiG)
	Рік початкової професійної підготовки (DGJ)
1970	Німецька професійна рада: структурний план для систем освіти
1972	Постанова про виконання освітніх завдань
1973	Загальноосвітній план спільної комісії федерації та земель
	Принципи реорганізації професійної освіти
1973–1980	Прагматика політики професійної освіти (Pragmatische Berufsbildungspolitik)
	Професійна освіта — кількісна проблема
	Розширення міжвиробничих навчальних центрів
1976	Гамм-Брюхер: освіта — не розкіш
	Закон про сприяння навчальним установам
	Закон про підтримку професійної освіти
	Зосередження уваги на особливих групах професійної освіти (дівчата, іноземці, молодь без договору на навчання)

Кінець таблиці

1980–1990	Реорганізація (Neuordnung)
	Увага до проблеми кількості в професійній освіті йде на спад. Посилення вимог до поліпшення якості професійної освіти
	Науково-технічні зміни і професійна освіта
1987	Реорганізація системи освіти (особливо що стосується професій металообробної, електротехнічної галузей)
	Перекваліфікація вчителів професійної школи
	Зростання значення підвищення кваліфікації, особливо адаптивної перепідготовки
	Вимога дуалізації адаптивної перепідготовки
1990–2000	Структурні зміни (Strukturwandel)
1990	Трансформація професійної освіти: Закон про професійну освіту діє і в нових федеральних землях. Європейська політика професійної освіти за принципом субсидійності
1991	Рівноцінність професійної і загальної освіти
	Диференціація професійного навчання
	Наголос на ключових кваліфікаціях у професійній освіті
	Запровадження діяльнісного навчання в професійних школах поряд з існуючими видами
	Вимоги до регламентації, контрольовані державою ринкові моделі підвищення кваліфікації (Закон про підвищення кваліфікації)
1996	Навчальні галузеві програми та навчальні плани в професійній школі
1997	Нові навчальні професії — інформаційно-телекомунікаційна техніка (ІТ-професії)
	Розбудова дуальної системи професійної освіти до дуальної кооперативної системи
2000	Гласність в організації навчання (Gesaltungsoffenheit)
2001	Розбудова професійних шкіл до регіональних центрів компетенції
	Забезпечення професійних шкіл вчительськими кадрами
2002	Копенгагенська декларація про зміцнення Європейського співробітництва в галузі професійної освіти

Закон про професійну освіту — документ, прийнятий великою коаліційною більшістю федерального уряду у 1969 р., регулював усю систему професійного навчання учнів.

Завдяки цьому закону дуальна система професійної освіти стала контрольованою державою ринковою моделлю.

Перед приватно-економічною професійною освітою були поставлені завдання стосовно змісту навчання (права та обов'язки учнів і вчителів, кваліфікація персоналу, вимоги до процесу навчання, організація і проведення випускних іспитів) [3, с. 123–125],

Уведений у 1970 р. структурний план є і нині педагогічною програмою, в якій чітко окреслені головні напрями розвитку педагогічної галузі. Місцем навчання були названі школа, навчальна майстерня, підприємство, студія.

Широкого розмаху досягла політика поліпшення професійної освіти в Німеччині лише на початку 60-х років. Виокремлюється особлива форма німецького професійного навчання, яку вперше називають «дуальна система». Констатується катастрофічний стан в освіті, оскільки порівняно з іншими промисловими країнами в ФРН було дуже мало працівників з вищою освітою на ринку професій і ринку праці. У такій ситуації побачили загрозу для промислового і суспільного розвитку країни.

Освіту почали розглядати як інструмент, що визначає і змінює характер суспільства. Тому саме в цей час розпочинається суттєва розбудова загальноосвітньої школи, особливо гімназій, та університетів.

Період із 1968 до 1973 р. характеризується науковцями як значний прорив у галузі освіти Німеччини. Підготовка вчителів для професійних шкіл ведеться вже не лише в професійних педагогічних інститутах, а й в університетах. Наукова підготовка вчителів для професійних шкіл проводиться на такому рівні і має такий самий статус, як і вчителів гімназій.

У 1968/1969 н. р. для професійного шкільного навчання вводиться спеціальна повна середня школа (Fachoberschule) [1, с. 398].

Із середини 70-х років ХХ ст. спостерігається поворот до прагматичної політики у сфері професійної освіти. На передній план виходить проблема кількості. Відбувається розширення міжвиробничих навчальних центрів. Приймаються законодавчі акти про сприяння навчальним установам в їх діяльності, про підтримку професійної освіти,

Однак уже у 80-х роках інтерес до кількості учнівських місць іде на спад. Посилюються вимоги суспільства до поліпшення якості професійної освіти. Різко зростає роль підвищення кваліфікації, перепідготовки фахівців. Широко дискутується питання кооперації навчальних місць — підприємства і професійної школи, їх переоснащення передовим інженерно-технічним обладнанням.

У ході об'єднання ФРН і НДР у 1990 р. відбувається процес трансформації системи профосвіти, а закон про професійну освіту діє тепер і в нових дев'яти федеральних землях. Формується європейська професійна освітня політика. За Маастрихтським договором від 1991 р. (статті 126, 127) визначається загальна і професійна освіта для країн Європейського Союзу, відповідно до принципів субсидійності (*subsidiarisch*) — грошової допомоги.

На початку 90-х років розпочинається дискусія щодо диференціації професійної освіти, але над цією проблемою працюють і нині і ще працюватимуть у майбутньому.

Під кінець 90-х років знову ставляться питання щодо кооперації місць навчання. Дуальну систему навчання хочуть зробити дуально-кооперативною, а взаємодію вчительського персоналу підприємств, міжвиробничих центрів навчання і професійних шкіл — інтенсивнішою.

Кооперація місць професійного навчання служить зростанню ефективності дуальної системи, а також ефективнішому використанню навчальних ресурсів. Кооперація місць навчання сприяє кращому розвитку регіональної освітньої мережі підприємств, професійних шкіл та міжвиробничих навчальних центрів.

Політика і реформи професійної освіти після 2000 р. проходять в умовах гласності. Професійні школи перетворюються на регіональні професійні центри компетентності. У великих містах відбувається спеціалізація професійних шкіл. Болонська декларація європейських міністрів освіти 1999 р. передбачає для європейського простору вищої освіти ступеневі навчальні програми [2, с. 390].

Поряд із Болонською декларацією стоїть Копенгагенська декларація європейських міністрів професійної освіти від 2002 р. і Європейської комісії про посилення співробітництва в галузі професійної освіти. Подібно до Болонського процесу передбачається здійснити кооперацію і в професійній освіті.

Таким чином, дослідивши результати політики і реформ у галузі професійної освіти Німеччини за вказаний період, можна стверджувати, що професійна освіта вже не може бути суто національ-

ною справою. Слід очікувати регульованих втручань у національній системі професійної освіти, що націлені на гармонійну співпрацю в межах Євросоюзу.

До 2010 р. європейське співтовариство має запровадити єдині освітні компетенції і кваліфікації, як це було зроблено з грошовою одиницею — євро.

Професійна освіта характеризується новим актуальним змістом і методами, що вимагає від сучасної професійної педагогіки пошуку сучасних пояснень передумов, процесів і результатів, що визначають професійну освіту,

Таким чином, вивчення передового німецького досвіду проведення змін у галузі професійної освіти та знання планів щодо майбутнього її реформування нададуть можливість зекономити час і кошти на адаптацію української професійної освіти до європейської, а також може значно прискорити інтеграцію України в загальноєвропейський простір.

Рассматриваются политика и реформы в сфере профессионального образования ФРГ в течение 1960–2002 гг., анализируется развитие профессиональной педагогики, исследуется тесная связь профессиональной образовательной политики с политикой в сфере образования.

Ключевые слова: политика, реформы, профессиональное образование, научное и образовательное пространство.

The policy and reforms are considered in the sphere of FRG's professional education within 1960–2002, the development of professional Pedagogics is analysed, and close connections of professional education policy with policy in the sphere of education are investigated.

Key words: policy, reforms, professional education, scientific and educational area.

Література

1. *Munsch J.* Beruftsbiidungspolitik, in: Arnold, R., Lipsmeier, A. (Hrsg.).
2. *Handbuch der Berufsbildung*, Opladen: Leske + Budrich, 1995. — S. 398–408.
3. *Raddatz R.* Berufsbildung im 20. Jahrhundert: eine Zeittafel, Bielefeld: Bertelsmann, 2000. — S. 384–397.
4. *Schelton A.* Einfuhrung in die Berufspdagogik, 3 Aufl., Stuttgart, 2004. — S. 117–143.